

Albert Jędrzej Szułczyński

ORCID: 0000-0003-0233-0743

Wartość godności człowieka jako czynnik integrujący podmioty edukacji

Wartość i godność ludzka

Pochylając się nad terminem „wartość”, należy na wstępie uzmysłowić sobie, że jest to pojęcie niejednoznaczne. Wartość bez wątpienia jest sferą pewnej, wciąż nie do końca określonej i definitywnie opisanej struktury wewnętrznej człowieka. To przestrzeń dla każdego człowieka inaczej pojmowana, różnie traktowana i respektowana. Wartość jest nierozzerwalną częścią całego systemu wartości, który jest kształtowany w człowieku w ciągu jego życia.

Zagłębiając się w literaturę aksjologiczną można zauważyć, że wartość sama w sobie jest czymś pierwotnym i niedefiniowalnym²¹. Wartości istnieją od zawsze, niezależnie od tego, czy człowiek chce je w swoim życiu urzeczywistniać, czy też nie. Będą one w każdym przypadku wpływać na jednostkę, na jej zachowanie. Bardzo ważne jest więc to, aby uświadamiać sobie fakt istnienia wartości, to, że można je poznać, zrozumieć, akceptować i przestrzegać²². Dzięki tym

---

²¹ K. Klimek, *System wartości i aksjologia współczesnej edukacji*, [w:] W. Maliszewski (red.), *Komunikacja społeczna a wartości w edukacji. Nowe znaczenie i sytuacje. Humanistyczne (i inne) konteksty komunikowania „się” i „Ja” w obszarze wartości wewnętrznej edukacji*, t. 1, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 106.

²² K. Denek, *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2000.

procesom wartość stanie się ważnym elementem budującym ludzką osobowość.

Istnieje wiele płaszczyzn i wiele różnych definicji wartości uznawanych przez człowieka. Są to generalnie obszary w zasadzie rozłączne, jednakże w niektórych miejscach ze sobą połączone i współzależne. Wśród nich wyróżniamy następujące rodzaje:

- 1) ogólne orientacje wartościujące (stosunek do religii, piękna, miłości, dobra, patriotyzmu),
- 2) wartości codzienne i ostateczne (dobrobyt, sława, władza, szczęście rodzinne), ale także te wartości będące wyznacznikiem ostatecznego celu życia (ojczyzna, bezpieczeństwo, nauka, honor, zabawa),
- 3) wartości prospołeczne i egoistyczne (dobro innych, altruizm, egoizm),
- 4) wartości egzystencjalne (cele i dążenia życiowe i stosunek do życia),
- 5) wartości życia rodzinnego,
- 6) stosunek do dobra i zła, autorytety moralne,
- 7) wartości świadczące o poszanowaniu godności ludzkiej²³.

Poszanowanie ludzkiej godności i sama godność należą więc do wartości ogólnoludzkich. Godność ta wynika z samego faktu stworzenia człowieka na obraz i podobieństwo Boga.

Czym jest człowiek, że o nim pamiętasz, i czym – syn człowieczy, że się nim zajmujesz? Uczyniłeś go niewiele mniejszym od istot niebieskich, chwałą i czcią go uwieńczyłeś. Obdarzyłeś go władzą nad dziełami rąk Twoich; złożyłeś wszystko pod jego stopy: owce i bydło wszelakie, a nadto i polne stada, ptactwo powietrzne oraz ryby morskie, wszystko, co szlaki mórz przemierza (Ps. 8, 5-9).

Są to niezwykle wymowne słowa, które świadczą o wielkości i ważności człowieka, danej mu przez Stwórcę. Ta niezwykła relacja z Bogiem Ojcem staje się podstawą i powodem, dla którego należy wielką czcią otaczać każde ludzkie życie, każdego człowieka od chwili poczęcia, aż do naturalnej śmierci. Wartość godności jest wpisana w ludzką egzystencję. Jest ona ponadczasową, ponadrasową, ponadjęzykową i ontyczną wartością.

²³ K. Klimek, *System wartości...*, s. 107.

Z punktu widzenia pedagogiki, warto przyrzeć się definicji godności zawartej w *Encyklopedii katolickiej*:

Godność (łac. *dignitas*), szczególna wartość człowieka jako osoby pozostającej w relacjach interpersonalnych (ostatecznie do osoby Boga) uzasadniających życie osobowe, a także pozytywnie wartościująca relacje do własnej osoby i grupy (np. zawodowej, klasowej, narodowej), z którymi się jednostka identyfikuje; konstytuującym komponentem tego ustosunkowania się jest samoocena polegająca na przeżywaniu swojej wartości i pozytywnego obrazu siebie, która motywuje do moralnie wartościowych zachowań, uodparnia na wszelkie formy manipulacji i zniewalania oraz wpływa na radzenie sobie w sytuacjach trudnych; godność zakłada poczucie wewnętrznej wolności, autodeterminacji (podmiotowości) i odpowiedzialności²⁴.

Jak zauważa Krystyna Chałas: „powyższa definicja nawiązuje do wielu celów wychowania, takich jak: poszanowanie własnej wartości, budowanie pozytywnego obrazu siebie, kreowanie własnej wolności, podmiotowości, kształtowanie postawy odpowiedzialności i umiejętności rozwiązywania problemów, budowanie pozytywnych relacji interpersonalnych”²⁵.

Godność jest wartością wartości. Jest właściwością osoby ludzkiej, podstawową i z niczym nieporównywalną. Godność może istnieć tylko dzięki świadomości, rozumności, wolności, odpowiedzialności, dążeniu do prawdy oraz więzi z Bogiem²⁶.

Bez względu na to, kto jest uczestnikiem interakcji społecznej, u podstaw dialogu między jej uczestnikami musi być świadome i dobrowolne uznanie siebie nawzajem jako podmiotu, obdarzonego niezwykłą wartością, jaką jest godność. Godność rozumiana jako wzajemne traktowanie się podmiotów będących dla siebie i mogących razem działać więcej, podmiotów równych sobie.

²⁴ Z. Chlewiński, Z. Zaleski. *Godność*, [w:]: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, L. Bienkowski (red.), Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 1989, s. 1231.

²⁵ K. Chałas, *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. 1, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Lublin – Kielce 2006, s. 141.

²⁶ *Ibidem*.

Od wartości godności do integracji

Słowo integracja jest bardzo powszechnie używane. Ma ono odniesienie w wielu dziedzinach nauki i w wielu sferach życia. Z integracją spotykamy się w pedagogice, psychologii, kulturze i polityce społecznej. Integracja rozumiana w różny sposób może również dotyczyć tworzenia się wciąż cywilizacji zintegrowanej, jaką jest Unia Europejska²⁷. Mówiąc o integracji bardzo ważny jest również aspekt integracji osób niepełnosprawnych ze środowiskiem szkolnym oraz społecznością lokalną. Ma to służyć wyeliminowaniu segregacji osób niepełnosprawnych poprzez integracyjne formy kształcenia na wszystkich etapach edukacji²⁸.

W dzisiejszych czasach spotykamy się coraz częściej z przenikaniem kultur, z różnego rodzaju wpływem subkultury na kreowanie postaw jednostki, z dyskusją na różnym poziomie zrozumienia. Czynniki społeczno-kulturowe, wewnątrz których porusza się młody człowiek, istotnie wpływają na rozwój i postrzeganie świata wartości w jego różnorodnej formie i wyrazie. Są one bardzo silnymi bodźcami późniejszych działań, zmierzających do stworzenia relacji między uczestnikami procesu interakcji. Jak podkreśla I. Korpaczewska, bardzo ważnym elementem sprzyjającym przyjaznej integracji są „znajomość i rozumienie wartości, norm i zasad cechujących inne kultury oraz tolerancja i szacunek dla ich odrębności”²⁹. Właśnie te czynniki stanowią podstawę do uznania godności drugiego człowieka i odkrycia w sobie własnej godności. Dobrze pojmowane i respektowane staną się stymulatorem później powstających relacji. Relacji partnerskich, opartych na równym poziomie rozumienia. Spowoduje to wzajemne uznanie się przez tworzących interakcję ludzi, będących podmiotami tejże relacji, bez próby wykazania czyjeś zwierzchności.

Obok najbliższego otoczenia, w którym wyrasta młody człowiek, obok rodziny, znajomych i rówieśników, bardzo ważną rolę w procesie kształtowania się jego osobowości odgrywa szkoła. W szkole bowiem

²⁷ B. Jodłowska, *Idea integracji a wychowanie. Ku pedagogice integralnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Gliwice – Kraków 2004, s. 9.

²⁸ Ibidem.

²⁹ I. Korpaczewska, *Od języka do świata wartości*, [w:] A. Karpińska (red.), *U podstaw dialogu o edukacji*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2003, s. 109.

poza czuwaniem nad wychowaniem i wykształceniem swoich uczniów dba się o to, by dokonał się pewien przekaz kulturowy³⁰, tożsamy z uznawanymi w danym społeczeństwie wartościami.

Znajomość określonych norm i zasad funkcjonujących w danym społeczeństwie oraz wewnątrz danej społeczności lokalnej, czy struktury społecznej, stanowi czynnik sprzyjający integracji. Pomaga to w budowaniu pozytywnego obrazu jednostki – członka interakcji, będącego istotnym elementem budowania zintegrowanego społeczeństwa. Taka integracja jest istotna w każdej płaszczyźnie życia, a nie tylko w rodzinie i wśród znajomych. Integracja zatem powinna nastąpić także na etapie szkolnym i pomiędzy wszystkimi podmiotami wchodzącymi w skład szeroko pojętej edukacji.

Podmioty edukacji

Aby lepiej zrozumieć problem integracji podmiotów edukacji, należy najpierw znaleźć odpowiedź na pytania: czym jest podmiot? Kto jest tym podmiotem? Jest to tym bardziej istotne w obecnej dobie, gdyż jesteśmy świadkami przemian systemu edukacji. Zauważamy ogromne tempo tych zmian. Zbyt szybko przeprowadzane reformy budzą niepokój i dyskomfort u wszystkich uczestników procesu edukacji.

Podmiot i podmiotowość są zjawiskiem nacechowanym dużą złożonością dziejową, są niejednorodne. Niesie to więc trudność ujęcia ich w postaci jakichś satysfakcjonujących definicji³¹.

Uczestnicy procesu edukacyjnego dążąc do uzyskania wspólnego dobra, prawdy i piękna, tworzą kategorię wielopodmiotowości. Wielopodmiotowością za Z. Wiatrowskim nazwiemy „kategorię pojęciową oddającą istotę zespolenia lub bycia i współpracy ze sobą wielu podmiotów dążących do uzyskania wspólnego dobra”³².

³⁰ A. Szwarc-Adamiuk, *Szkoła i środowisko rodzinne a system wartości uczniów w społeczeństwie wielokulturowym*, [w:] A. Karpińska (red.), *U podstaw...*, s. 245.

³¹ U. Ostrowska, *Idea podmiotu w edukacji z perspektywy aksjologicznej*, [w:] J. Niemiec, A. Popławska (red.), *Podmiotowość we współczesnej edukacji. Oglądy – intencje – realia*, Wydawnictwo Prymat, Białystok 2009, s. 31.

³² Z. Wiatrowski, *Wielopodmiotowość w edukacji*, [w:] J. Niemiec, A. Popławska (red.), *Podmiotowość we współczesnej edukacji...*, s. 20.

Tak pojmowanym dobrem mogą być wszystkie aspekty naszego życia i działania, a zwłaszcza rozwój społeczny, edukacja, wartości kulturowe, zdrowie i sprawność psychofizyczna, rodzina, praca³³.

Przy okazji przemian w szkolnictwie powszechnym, coraz częściej zaobserwować można poszerzenie się grona podmiotów edukacji. Dotychczas bowiem podmiotami edukacji byli nauczyciele i uczniowie. To oni wytwarzali między sobą niezwykłą więź zarówno na polu edukacyjnym, jak też wychowawczym. Niezwykła relacja wychowanka z wychowawcą nosiła niekiedy znamiona relacji partnerskich, innym razem relacji rodzicielskich, czy też bardzo zdystansowanych relacji służbowo-poddańczych. Stopień tych relacji i ich natężenia zależny był od zaistniałej konieczności wychowawczej, rozpoznanej przez pedagoga. Wymagało to od wychowawcy niesamowitej intuicji, konieczności przebywania ze swoimi wychowankami tak, by jak najlepiej znać ich potrzeby, pragnienia, problemy, sytuację rodzinną. Dzięki szeroko posiadanej wiedzy można było w sposób praktycznie bezbłędny zdiagnozować problem tkwiący w uczniu i szybko reagować na zaistniałe zdarzenia. Klasa jako miejsce, teren wzajemnych wpływów, jako mała szkolna grupa społeczna, stwarza przestrzeń, w której wchodzi się w interakcję nauczających i uczących się. Są to spotkania cykliczne, bezpośrednie o charakterze formalnym i nieformalnym³⁴, tworząc relacje interpersonalne. Relacje te są nie tylko możliwością wzajemnego, lepszego poznania się nauczyciela z uczniem, ale także wyjścia poza klasę. Wymaga to otwarcia się na inne podmioty edukacji, bez których proces kształcenia może być utrudniony.

W obszarze edukacji warto zwrócić uwagę na poszerzenie się podmiotów współdziałających. Nie ma już tylko miejsca na ucznia i nauczyciela. W procesie edukacyjnym bardzo ważną rolę odgrywają:

- 1) osoba ucznia i studenta,
  - 2) osoba nauczyciela – współrealizatora zadań edukacyjnych,
  - 3) osoba rodzica lub pełnoprawnego opiekuna ucznia,
- a także:

³³ Ibidem.

³⁴ E. Gaweł-Luty, *Dialog podmiotów edukacyjnych a problemy współczesności*, [w:] A. Karpińska, K. Borawska-Kalbarczyk, A. Szwarc (red.), *Edukacja w perspektywie oczekiwań współczesności*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016, s. 54.

- 4) środowisko lokalne, w szczególności władza lokalna, zazwyczaj reprezentowana przez odpowiednie osoby z Urzędu Gminnego lub Miejskiego³⁵.

To rodzice jako pierwsi wychowawcy swoich dzieci, a w następstwie późniejszych uczniów byli, są i powinni być mocno zainteresowani sytuacją edukacyjną i procesem kształcenia podopiecznych w szkole³⁶. Czasami bywają oni bardziej aktywni w całym procesie kształcenia od własnych dzieci. Jest to sytuacja niezwykle trudna dla pedagogów, gdyż na każdym kroku zostaje podważany ich autorytet i fachowa wiedza, jaką dysponują. Nie znaczy to, że nie należy stawiać nauczycielom wymagań, bo te stawiano zawsze. Lucyna Górską odnosi się do wskazanej powyżej sytuacji następująco: „w społeczeństwach posttotalitarnych nie można się obecnie nie liczyć z ich opiniami i wyobrażeniami na temat pracy nauczycieli, którzy przez kilka godzin dziennie oddziałują na osobowość ich dzieci”³⁷. Jednakże przemiany przyniosły swobodę stawiania przed nauczycielem takich wymagań, jakim nie dałby rady sprostać nikt uprawiający inny zawód. Powoduje to coraz poważniejsze szkody psychologiczne ponoszone w pracy nauczyciela³⁸.

Nauczyciel jest głównym realizatorem procesu edukacyjnego; ma on moc kształtowania założonych, pozytywnych, empatycznych i odpowiedzialnych postaw³⁹ u swojego wychowanka. Ma on również, jak niewielu innych, możliwość stanąć wobec rodzica swojego wychowanka, by za jego pośrednictwem kontynuować proces edukacyjny. Szkoła bowiem, a w niej nauczyciele, wychowawcy, pedagodzy, nie zawsze mają możliwość zaspokojenia wszystkich potrzeb edukacyjnych uczniów. Te są bardzo zróżnicowane, gdyż niektórzy uczniowie wymagają specjalnego, indywidualnego toku nauczania, niektórzy objęci są działaniami dydaktyczno-korekcyjnymi. Wielu też uczniów wymaga

³⁵ Z. Wiatrowski, *Wielopodmiotowość w edukacji*, [w:] J. Niemiec, A. Popławska (red.), *Podmiotowość we współczesnej edukacji...*, s. 20.

³⁶ L. Górską, *Wizje zawodu nauczyciela w Polsce u progu trzeciego tysiąclecia*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2000, s. 125.

³⁷ Ibidem.

³⁸ W. Łuszczuk, *Edukacja jutra. Uczeń i nauczyciel – główne podmioty edukacji jutra*, [w:] K. Denek, A. Kamińska, W. Łuszczuk, P. Oleśniewicz (red.), *Edukacja jutra. Uczeń i nauczyciel jako główne podmioty edukacji jutra*, Humanitas Oficyna Wydawnicza, Sosnowiec 2012, s. 18.

³⁹ Ibidem.

specjalistycznej opieki edukacyjnej, w innej niż szkoła przestrzeni⁴⁰. Tutaj właśnie niezwykle rolę odgrywają ich rodzice, jako ważne ogniwo edukacji. Dlatego śmiało można stwierdzić, że podmiotami edukacji będą nauczyciele, uczniowie oraz ich rodzice, którzy dużą wagę powinni przywiązywać również do tego, w jakim otoczeniu wychowuje się ich dziecko. Środowisko lokalne jest nośnikiem określonych postaw, norm i wartości, które przenikają w głąb młodego człowieka.

Obecność rodzica bądź opiekuna prawnego w procesie edukacyjnym dotyczy zarówno etapu edukacji wczesnoszkolnej, nauki w szkole podstawowej, etapu szkół średnich, a niekiedy także uczelni wyższych, mimo ogromnej niezależności i dojrzałości studentów.

Mówiąc tutaj o niezwyklej roli rodzica należy stanowczo podkreślić to, że nie polega ona na bezkrytycznym spojrzeniu na swoje dziecko. Rola rodzica powinna polegać na wspieraniu dziecka i nauczyciela, wsłuchiwanie się i przyglądaniu problemom zasygnalizowanym przez wychowawcę. Rodzic dla swojego dziecka jest niewątpliwie największym autorytetem. Jest kimś, kogo dzieci naśladują, z kogo czerpią wzory zachowań, komu powierzają swoje tajemnice oraz wspólnie dochodzą do wypracowania rozwiązań w sytuacjach konfliktowych.

Autorytet rodzica winien więc korespondować z wypracowaniem u dziecka szacunku do nauczyciela, do jego pracy i pełnionej misji. Rodzic nie powinien dopuścić do podważenia autorytetu nauczyciela, gdyż może to zachwiać systemem wartości i norm wypracowanym dotychczas u dziecka, a w perspektywie obrócić się przeciw rodzicom.

Autorytet nauczyciela, jako podmiotu edukacji

Jak już zaznaczono, w procesie edukacyjnym bardzo ważną rolę odgrywa autorytet, który można naśladować. To ktoś wywołujący podziw i budzący respekt. Nie jest sam w sobie i sam dla siebie autorytetem, lecz jest wynikiem różnych stosunków interpersonalnych i sytuacji wychowawczych⁴¹.

Autorytet nauczyciela według M. Błędowskiej to „ten rodzaj zdolności nauczycieli i wychowawców, który zwiększa ich możliwości

⁴⁰ Por. *ibidem*, s. 19.

⁴¹ Zob. E. Badura, *Emocjonalne uwarunkowania autorytetu nauczyciela*, WSiP, Warszawa 1981, s. 50.

oddziaływania na wychowanków, przekazywania im wiedzy, postaw, wartości, czy formowania u nich umiejętności (...) Autorytet pedagogiczny staje się koniecznym warunkiem właściwego przebiegu procesu wychowania i uczenia się⁴².

O autorytecie nauczyciela możemy mówić, gdy nastąpi kilka ważnych elementów. Wśród nich wyróżniamy:

- 1) podporządkowanie się nauczycielowi z uznania i podziwu dla jego osoby, a nie z władzy, jaką nauczyciel ma nad uczniem,
- 2) przyjęcie przez wychowanka za własne systemu wartości i celów nauczyciela⁴³,
- 3) „Uruchomienie się w dziecku niewymuszonej przez nacisk zewnętrzny dążności do podejmowania aktywności zmierzającej do realizacji tych celów i wartości”⁴⁴.

W literaturze przedmiotu możemy znaleźć jeszcze wiele definicji autorytetu nauczyciela i wychowawcy. Za M. Łobockim uważa się, że autorytet można rozumieć wąsko lub szerzej. Jedni bowiem w autorytecie upatrują jakiejś specjalnej cechy charakteru i umysłu, inni konkretną osobę, a niektórzy jakąś instytucję. Jednakże autorytet coraz częściej ujmuje się w sytuacji zaistnienia relacji co najmniej dwóch osób – „nosiciela” i osoby, która jest pod jego urokiem⁴⁵.

Bardzo ważne dla wychowanka jest to, aby jego nauczyciel był komunikatywny. Aby jego słowa były spójne z jego działaniem. Jest to podstawą zaufania i stworzenia prawdziwej relacji wychowawczej. Jan Zimny pisze, że źródła autorytetu nauczyciela

tkwią w sferze wartości niematerialnych, u jego podstaw leżą ideały pedagogiczne, efektywność nauczania, osobowość, charyzma, empatia, otwarcie na młodego człowieka. Nauczyciel powinien być autentyczny (...) w przeciwnym wypadku uczniowie wyczuwają każdy fałsz i nie będą mieli

⁴² M. Błędowska, *Autorytet nauczyciela w czasach przełomu*, [w:] B. Juraś-Krawczyk, B. Śliwerski (red.), *Pedagogiczne drogowskazy*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2000, s. 105.

⁴³ M. Kocór, *Autorytet współczesnego nauczyciela – oczekiwania a rzeczywistość*, [w:] K. Denek, A. Kamińska (red.), *Edukacja jutra...*, s. 27.

⁴⁴ J. Zimny, *Współczesny model autorytetu nauczyciela*, Wydawnictwo KUL, Rużemberok – Lublin 2006, s. 13.

⁴⁵ Por. M. Łobocki, *Autorytet nauczyciela jako warunek pedagogicznej relacji rodzina – szkoła*, [w:] A. Janke (red.), *Pedagogiczna relacja rodzina – szkoła*, Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz 1995, s. 137.

szacunku do swojego nauczyciela. Szacunek to jeden z warunków, bez którego nauczyciel nie może być autorytetem i liczyć na sukces⁴⁶.

Nauczyciel będzie szanowany, gdy jego słowa, czyny i gesty są spójne i nawzajem się dopełniają. Szczerłość i bycie sobą, bez udawania kogoś innego może być gwarantem powodzenia w przeprowadzeniu procesu wychowawczego. Nauczyciel nic nie osiągnie, gdy będzie „zakładał” maski i żył w świecie iluzji, gdyż wychowankowie potrafią szybko zwerfikować prawdę i stracić zaufanie.

Zakończenie

Szacunek do nauczyciela jest tym, co mu się należy z samego faktu godności zawodowej. Ale godność uznawana przez nauczyciela wobec ucznia jest również nieodzownym elementem interakcji. Nie można mówić o dobrych relacjach między podmiotami edukacji, jeżeli nie będzie się szanować prawa do uznawania i urzeczywistniania w sobie nawzajem wartości godności ludzkiej. Godność jest bowiem wpisana w osobę człowieka, z racji tego, kim jest. Tylko dzięki uznawaniu godności swojej i drugiego człowieka, można mówić o powodzeniu procesu wychowawczego pomiędzy nauczycielem, wychowankiem i rodzicem ucznia.

W literaturze spotykamy określenie godności wrodzonej (ontycznej) i nabytej (kulturowej). W pierwszym aspekcie godność ta przysługuje człowiekowi jako osobie, przysługuje mu niejako wewnątrznie, jest zawarta w jego naturze. Godność nabyta zaś wynika z przynależności do określonej grupy społecznej, rasy, płci, religii. Może być więc wartością zmienną, zależną od miejsca, w którym dany człowiek się znajduje⁴⁷. Dlatego bardzo ważną rolę odgrywa stosunek nauczyciela do ucznia, ucznia do rodzica, rodzica do nauczyciela, wychowanka do swoich wychowawców oraz świadome przyswajanie, płynących ze środowiska i warunków społeczno-kulturowych, wartości i norm postępowania, w których wychowanek wzrasta. Aby świadomość ta mogła wzrastać, potrzebny jest autorytet w postaci kogoś ważnego.

⁴⁶ J. Zimny, *Współczesny model...*, s. 107.

⁴⁷ K. Wiśniewska-Roszkowska, *Asceza, moralność, zdrowie*, Instytut wydawniczy PAX, Warszawa 1983, s. 110.

Pierwszymi ważnymi są rodzice, potem wychowawca, następnie środowisko. Na etapie edukacji wczesnoszkolnej, wychowanek powinien mieć już wyrobiony własny system wartości, by mógł zapanować nad dokonywaniem słusznych wyborów i iść w stronę dobra, poszanowania godności ludzkiej innych osób. Szanowanie innych ma w sobie bowiem wartość pedagogiczną.

Wartość pedagogiczna godności człowieka tkwi w jej mocy zobowiązującej do „poszanowania siebie oraz drugiego człowieka, budowania z nim prawidłowych relacji, nacechowanych troską, odpowiedzialnością, podejmowania wspólnych działań”⁴⁸. Z wartości pedagogicznej godności człowieka wypływa również moc umiejętnego „zdażania do dojrzałej osobowości, wyrażającej się w trosce o zdrowie, rozwój intelektualny, społeczny, kulturowy, duchowy, religijny; do pełni człowieczeństwa”⁴⁹.

Z powyższych rozważań wynika, że od poszanowania godności człowieka należy zaczynać każdorazową próbę integrowania ze sobą ludzi. Respektowanie godności drugiego człowieka jest podstawą zaistnienia relacji opartej na wzajemnym szacunku. Bez tego warunku zintegrowanie uczestników relacji, a zwłaszcza podmiotów edukacji, nie jest możliwe do spełnienia, zwłaszcza w dzisiejszym świecie, przepełnionym postawą roszczeniową. Mądrością wychowawcy jest to, by nie ulegać presji wychowanka, ale także nie umniejszać jego osoby. Dobry wychowawca potrafi stworzyć z wychowankiem relację partnerską, zapewniając obustronne poszanowanie przynależnej każdemu z nich godności osobistej.

Abstract

Contemporary education requires both the student and the teacher to go beyond themselves. It requires moving away from authoritarian relations towards a „wise educator”, one that will see a partner and an equal in a child, student, teacher, parent, and the local community. This perception of equality results from the dignity of every human being. The value of dignity cannot be diminished through incorrect relations or misunderstandings. Everyone deserves it, because of its supernatural character.

⁴⁸ K. Chałas, *Wychowanie ku wartościom wiejskim jako szansa integralnego rozwoju wychowanka*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007 s. 147.

⁴⁹ Ibidem, s. 147.

For this reason, it is necessary to create conditions conducive to deepening relations with all participating in education. These are the student, the teacher, the parent, and the local community. All these elements must work together to develop the ability to build in a young person a specific system of values, norms, and behaviors, which is supported by axiological education.

Bibliografia

- Badura E., *Emocjonalne uwarunkowania autorytetu nauczyciela*, WSiP, Warszawa 1981.
- Biblia Tysiąclecia*, wyd. 5, Wydawnictwo Pallotinum, Warszawa 1999.
- Błędowska M., *Autorytet nauczyciela w czasach przełomu*, [w:] B. Juraś-Krawczyk, B. Śliwerski (red.), *Pedagogiczne drogowskazy*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2000.
- Chałas K., *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. 1, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Lublin – Kielce 2006.
- Chałas K., *Wychowanie ku wartościom wiejskim jako szansa integralnego rozwoju wychowanka*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007.
- Chlewiński Z., Zaleski Z., *Godność*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 5, L. Bienkowski (red.), Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 1989.
- Denek K., *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2000.
- Gaweł-Luty E., *Dialog podmiotów edukacyjnych a problemy współczesności*, [w:] A. Karpińska, K. Borawska-Kalbarczyk, A. Szwarc (red.), *Edukacja w perspektywie oczekiwań współczesności*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016.
- Górska L., *Wizje zawodu nauczyciela w Polsce u progu trzeciego tysiąclecia*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2000.
- Jodłowska B., *Idea integracji a wychowanie. Ku pedagogice integralnej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Gliwice – Kraków 2004.
- Klimek K., *System wartości i aksjologia współczesnej edukacji*, [w:] W. Maliszewski (red.), *Komunikacja społeczna a wartości w edukacji. Nowe znaczenie i sytuacje. Humanistyczne (i inne) konteksty komunikowania „się” i „Ja” w obszarze wartości wewnątrz edukacji*, t. 1, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- Kocór M., *Autorytet współczesnego nauczyciela – oczekiwania a rzeczywistość*, [w:] K. Denek, A. Kamińska, W. Łuszczuk, P. Oleśniewicz (red.), *Edukacja jutra. Uczeń i nauczyciel jako główne podmioty edukacji jutra*, Humanitas Oficyna Wydawnicza, Sosnowiec 2012.

- Korpaczewska I., *Od języka do świata wartości*, [w:] A. Karpińska (red.), *U podstaw dialogu o edukacji*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2003.
- Łobocki M., *Autorytet nauczyciela jako warunek pedagogicznej relacji rodzina – szkoła*, [w:] A. Janke (red.), *Pedagogiczna relacja rodzina – szkoła*, Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz 1995.
- Łuszczuk W., *Edukacja jutra. Uczeń i nauczyciel – główne podmioty edukacji jutra*, [w:] K. Denek, A. Kamińska, W. Łuszczuk, P. Oleśniewicz (red.), *Edukacja jutra. Uczeń i nauczyciel jako główne podmioty edukacji jutra*, Humanitas Oficyna Wydawnicza, Sosnowiec 2012.
- Ostrowska U., *Idea podmiotu w edukacji z perspektywy aksjologicznej*, [w:] J. Niemiec, A. Popławska (red.), *Podmiotowość we współczesnej edukacji. Oglądy – intencje – realia*, Wydawnictwo Prymat, Białystok 2009.
- Szwarc-Adamiuk A., *Szkoła i środowisko rodzinne a system wartości uczniów w społeczeństwie wielokulturowym*, [w:] A. Karpińska (red.), *U podstaw dialogu o edukacji*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2003.
- Wiatrowski Z., *Wielopodmiotowość w edukacji*, [w:] J. Niemiec, A. Popławska (red.), *Podmiotowość we współczesnej edukacji. Oglądy – intencje – realia*, Wydawnictwo Prymat, Białystok 2009.
- Wiśniewska-Roszkowska K., *Asceza, moralność, zdrowie*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1983.
- Zimny J., *Współczesny model autorytetu nauczyciela*, Wydawnictwo KUL, Rużomberok – Lublin 2006.